

Innst. S. nr. 123

(2002-2003)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument nr. 3:2 (2002-2003)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens kontroll med statsrådets (departementets) forvaltning av statens interesser i selskaper, banker mv. for 2001

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

Riksrevisjonen la 8. november 2002 fram Dokument nr. 3:2 (2002-2003) Riksrevisjonens kontroll med statsrådets (departementets) forvaltning av statens interesser i selskaper, banker mv. for 2001. Dette er i samsvar med Stortingets instruks for: - Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statens interesser i statsbedrifter, aksjeselskaper og enkelte organer mv. organisert ved særskilt lov. Instruksen er vedtatt av Stortinget 27. mai 1977, - Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av virksomheter organisert etter lov om statsforetak av 30. august 1991. Instruksen er vedtatt av Stortinget 10. mars 1992, samt - Instruks for Riksrevisjonens kontroll vedrørende Norges Bank. Instruksen er vedtatt av Stortinget 10. april 1987.

Riksrevisjonens kontroll i 2001 omfattet 30 heleide aksjeselskaper, 33 deleide aksjeselskaper, 6 statsforetak, 5 regionale helseforetak, 8 virksomheter organisert ved særskilt lov og 26 studentsamskipnader.

For 2001 orienterer Riksrevisjonen om enkelte forhold vedrørende statsrådets forvaltning under følgende departementer: Helsedepartementet, Justis- og politidepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Landbruksdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Olje- og energidepartementet, Samferdselsdepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet.

Samlet aksjekapital i de heleide aksjeselskapene utgjør 1 909 mill. kroner. De største er Norsk rikskringkasting AS (NRK) med 1 000 mill. kroner og Oslo Lufthavn AS med 250 mill. kroner. Samlet innskudds-

kapital i statsforetakene utgjør 29 798 mill. kroner. Høyest innskuddskapital har Statkraft SF med 25 250 mill. kroner. Særlovsselskapene, herunder selskaper med begrenset ansvar, har en samlet grunnkapital/innskuddskapital på 8 378 mill. kroner.

I deleide aksjeselskaper hvor Riksrevisjonen har etablert kontroll utgjorde statens andel av aksjekapitalen 20 670 mill. kroner, hvor Telenor ASA med 8 400 mill. kroner og Statoil ASA med 4 425 mill. kroner var de største.

Målet for Riksrevisjonens kontroll er å ha tatt standpunkt til om statsråden har utøvet sin oppgave som forvalter av statens interesser i selskaper, banker mv. i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger.

I aksjeselskaper, statsforetak, særlovsselskaper med begrenset ansvar og Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND) utøver statsråden myndighet i de øverste organene i virksomhetene. I øvrige særlovsvirksomheter utøves myndighet etter retningslinjer som framgår av den enkelte lov.

Gjennom kontrollen vurderes det om statsråden (departementet) forvalter og bestyrer de statlige interessene virksomhetene representerer på den måten Stortinget har bestemt, og at statsråden bruker sin innflytelse i virksomhetene til å følge opp Stortingets forutsetninger slik disse framgår av Stortingets behandling av proposisjoner, meldinger m.m. Som et ledd i kontrollen vurderes det også om de statlige interessene virksomheten representerer, blir forvaltet økonomisk forsvarlig og i samsvar med gjeldende lover mv. Omfanget av kontrollen med statsrådets forvaltning av statens interesser i virksomheter styres av risiko og vesentlighet.

Riksrevisjonens kontroll med statsrådets forvaltning av statens interesser i aksjeselskaper omfatter også deleide aksjeselskaper hvor staten eier så mange aksjer at de representerer 50 pst. eller mer av stemmene, eller hvor staten ellers på grunn av aksjeeie eller ved statlig kontroll av selskapsinteressene har en dominerende innflytelse.

I forhold til statlig deleide selskaper er Riksrevisjonens kontroll i første rekke rettet mot statsråden i rollen som eier, direkte eller gjennom underliggende etat/forvaltningsbedrift, sett i relasjon til rettigheter og plikter i henhold til lov og gjeldende regelverk. I kontrollen for 2001 er det orientert om forhold under følgende departementer: Justis- og politidepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Landbruksdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Olje- og energidepartementet.

Statsråden oversender årlig for hver enkelt virksomhet en beretning til Riksrevisjonen.

Riksrevisjonen har i brev av 22. mars 2002 til alle departementene meddelt at det er ønskelig for kontrollen at statsrådets beretning bl.a. inneholder opplysninger om hvordan styrings- og kontrollmyndigheten utøves, opplysninger og vurderinger om oppnådd resultat, eventuelle avkastningskrav og utbyttepolitikk, informasjon om spesielle forhold som er tatt opp i skriftveksel mellom departementet og selskapet og vurdering av den enkelte virksomhets oppfyllelse av mål/krav m.m. som måtte være gitt i stortingsdokumenter.

Retningslinjer for departementenes ansvar for oppfølging av aksjeselskaper med statlig eierinteresse, statsforetak m.m. er gitt i § 22 i økonomireglementet for staten, fastsatt ved kongelig resolusjon av 26. januar 1996. Av § 22.2 framgår det at hvert departement, eventuelt den underliggende virksomhet som forvalter aksjeinteressene, skal ha skriftlige retningslinjer som fastslår hvordan styrings- og kontrollmyndigheten skal utøves overfor hver enkelt virksomhet utenfor statsbudsjettet. Av § 22.4 framgår det at det skal utarbeides instruks for innhenting av informasjon og hvilke kontroller/vurderinger som skal foretas i den forbindelse.

Riksrevisjonen har mottatt kopier av skriftlige retningslinjer/instruks for de fleste virksomheter. Det er ikke mottatt kopier av slike retningslinjer vedrørende Enova SF, Industrijeneste AS og Instrumenttjenesten AS. Det vises til orientering under Olje- og energidepartementet, Justis- og politidepartementet og Landbruksdepartementet.

Nærings- og handelsdepartementet har oversendt kopi av instruks for forvaltning av statlige eierinteresser i aksjeselskaper under departementet i henhold til økonomireglementet § 22. I instruksjonen vises det til at avkastningskrav og utbyttepolitikk for det enkelte selskap skal være vedlegg til instruksjonen. Disse vedleggene har Riksrevisjonen ikke mottatt. Departementet opplyser at det tas sikte på at arbeidet med vedleggene skal være sluttført i løpet av høsten 2002. Det vises i denne forbindelse til orientering om generelle forhold under Nærings- og handelsdepartementet.

Staten har i 2001 solgt alle eller deler av aksjene i flere selskaper. Riksrevisjonen har gjennomgått salgsprosessene. Og har for regnskapsåret 2001 gjennomgått salgsprosessene vedrørende A/S Olivin, AS Arcus, Norsas AS, Norsk Medisinaldepot ASA, Statoil ASA og Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS (VESO) samt gjennomgått avviklingen og oppløsningen av Statens skogplanteskoler AS. Selskapene vil fortsatt inngå

i Riksrevisjonens kontroll dersom staten fortsatt har en dominerende innflytelse i selskapene. Når det gjelder Norsas AS og Norsk Medisinaldepot ASA er alle statens aksjer i selskapene solgt og vil ikke lenger inngå i Riksrevisjonens kontroll. Arcus AS inngår heller ikke i Riksrevisjonens kontroll da staten ikke lenger har dominerende innflytelse i selskapet.

1.1 Komiteens generelle merknader

Komiteen viser til Riksrevisjonens opplysning om at "målet for Riksrevisjonens kontroll er å ha tatt standpunkt til om statsråden har utøvet sin oppgave som forvalter av statens interesser i selskaper, banker mv. i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger". Komiteen konstaterer at den mottatte rapport først og fremst er basert på vurderinger av økonomiske forhold. Risiko og vesentlighet er hovedkriterier. Hvorvidt statsråden gjennom styringssignaler har fulgt opp Stortingets intensjoner av ikke-økonomisk art, fremgår ikke av rapporten.

Komiteen viser til Frøiland-utvalgets innstilling s. 74 hvor det under behandlingen av statlige heleide og deleide aksjeselskaper heter at

"På mange områder har imidlertid selskapene også viktige oppgaver knyttet til bredere samfunnsinteresser, sektorpolitikk mv. Slike oppgaver kan være tillagt ut fra hensynet til forvaltning av naturressurser, eller tilgang på viktige fellesgoder som infrastruktur og godt tjenestetilbud (f.eks. innen samferdsels- og kultursektoren). I disse tilfellene vil både forretningsmessige og sektorpolitiske målsettinger være sentrale for selskapene."

Komiteen vil understreke at også andre oppgaver de ulike selskaper er pålagt av Stortinget bør vurderes som ledd i selskapskontrollen og ber Riksrevisjonen foreta en vurdering av hvorledes man kan gjøre dette på best mulig måte.

Komiteen støtter Frøiland-utvalgets understrekning av at fristilling av statlig virksomhet ikke i vesentlig grad må svekke Stortingets og Riksrevisjonens kontroll. Selv om nye organer etableres utenfor det ordinære forvaltningsapparat, reduserer det ikke betydningen av at viktige samfunnsoppgaver ivaretas. Den overordnede styring og kontroll med viktige statlige oppgaver må tilligge Stortinget og dets kontrollorganer uavhengig av hvordan de statlige oppgavene organiseres.

Komiteen har merket seg at Riksrevisjonen for 2001 har tatt opp enkelte forhold vedrørende statsrådets forvaltning under Helsedepartementet, Justis- og politidepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Landbruksdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Olje- og energidepartementet, Samferdselsdepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet.

Komiteen registrerer at forhold rundt Økonomireglementet for staten, som bl.a. relaterer seg til manglende retningslinjer, jf. § 22, avholdelse og gjennomføring av generalforsamling, utforming og endring av vedtekter mv. som ble tatt opp under behandlingen av tilsvarende rapport for 2000, fortsatt ikke er brakt i orden.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, ser alvorlig på dette og ber om at Stortinget blir orientert.

Komiteen vil i de følgende kapitler kommentere enkelte av sakene som er omhandlet i dokumentet. Når det gjelder de saker som ikke eksplisitt er kommentert, slutter komiteen seg uten ytterligere bemerkninger til Riksrevisjonens vurderinger og konklusjoner.

2. JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENTET

2.1 Industritjeneste AS

Industritjeneste AS ble stiftet 7. februar 1966. Departementet eier 46,1 pst. av selskapet. De øvrige eierne er Oslo Kommune med 44,2 pst., Arbeids- og administrasjonsdepartementet med 7,3 pst. og Norsk Folkehjelp (Oslo og Akershus) med 2,4 pst.

Departementets oppfølging av økonomireglementet § 22

Justis- og politidepartementet, som forvalter statens interesser i selskapet, har ikke utarbeidet retningslinjer i henhold til økonomireglementet § 22. I brev av 29. mai 2002 opplyser departementet at slike retningslinjer er under utarbeidelse.

Saken vil bli fulgt opp av Riksrevisjonen i den videre kontrollen.

2.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, konstaterer at Justis- og politidepartementet, som forvalter av statens interesser i Industritjeneste AS, ikke har utarbeidet retningslinjer i henhold til økonomireglementets § 22 og forutsetter at forholdet omgående bringes i orden.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti har merket seg at Justis- og politidepartementet i brev av 29. mai 2002 til Riksrevisjonen har opplyst at retningslinjer i henhold til økonomireglementet § 22 er under utarbeidelse.

3. KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTET

3.1 Kommunalbanken AS

Kommunalbanken AS ble stiftet 1. november 1999 som et statsaksjeselskap og er en videreføring av virksomheten til statsbanken Norges Kommunalbank, som startet sin virksomhet i 1927. I april 2000 ble 20 pst. av aksjene solgt til Kommunal Landspensjonskasse.

Departementets retningslinjer

I brev av 16. august 2002 til Kommunal- og regionaldepartementet stilte Riksrevisjonen spørsmål ved en lovhenvi- sning i departementets retningslinjer for for-

valtningen av aksjeinteressen. I departementets svarbrev av 18. september 2002 uttalte departementet:

"Korrekt henvisning er § 3-3 femte ledd slik Riksrevisjonen påpeker. Retningslinjene er endret [...]."

Selskapets organer

I Riksrevisjonens brev av 16. august 2002 ble det også tatt opp enkelte forhold vedrørende valg til selskapets organer. I svarbrevet av 18. september 2002 beklager departementet at vedtektenes bestemmelser om valg til representantskap og kontrollkomité ikke er fulgt, og at det aldri er valgt varamedlem til kontrollkomiteen slik det stilles krav om i § 3-11 første ledd i lov om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner. Departementet uttaler at det vil sørge for at det i neste ordinære generalforsamling foretas valg i samsvar med lov og vedtekter.

Riksrevisjonen har merket seg departementets svar og vil følge opp departementets videre arbeid.

3.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til Riksrevisjonens henvendelse til departementet av 16. august 2002 og departementets svarbrev av 18. september 2002 vedrørende mangler ved vedtektene i forbindelse med valg til representantskap og kontrollkomité samt påpeking av at valg av varamedlem til kontrollkomiteen ikke har funnet sted.

Disse medlemmer finner det lite ryddig at slike enkle formaliteter ikke er i orden og forutsetter at Riksrevisjonen følger saken.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til Riksrevisjonens henvendelse til departementet av 16. august 2002 og departementets svarbrev av 18. september 2002 vedrørende valg til representantskap og kontrollkomite samt at valg av varamedlem til kontrollkomiteen ikke har funnet sted.

Disse medlemmer har merket seg at departementet i svarbrevet uttaler at det vil sørge for at det i neste ordinære generalforsamling foretas valg i samsvar med lov og vedtekter.

4. LANDBRUKSDEPARTEMENTET

4.1 Veterinærmedisinsk Oppdragssenter AS (VESO)

Veterinærmedisinsk Oppdragssenter AS (VESO) ble etablert som aksjeselskap 1. januar 1992. Selskapet er en fortsettelse av instituttet med samme navn som var underlagt Norges Landbruksvitenskapelige Forskningsråd.

I vedtak av 15. juni 2001 samtykket Stortinget i at Landbruksdepartementet kan selge inntil 66 pst. av aksjene i VESO, jf. Innst. S. nr. 325 (2000-2001), og St.prp. nr. 84 (2000-2001). I Innst. S. nr. 37 (2001-2002), jf. St.prp. nr. 25 (2001-2002), framgår det at det

den 16. oktober 2001 ble undertegnet en avtale mellom SIVA og Landbruksdepartementet om salg av 49 pst. av aksjene i VESO for 10 mill. kroner.

I 2001 har det gjennomsnittlig vært 77 ansatte i selskapet.

Avtale mellom tilrettelegger/rådgiver og VESO

I brev av 25. juli 2002 stilte Riksrevisjonen spørsmål ved en formulering i avtale datert 2. april 2001 mellom tilrettelegger/rådgiver av salget, Gamma Group AS, og VESO. I avtalens punkt 1 framgår det at Gamma Group "skulle forestå salg av 49 pst. av aksjene i VESO til SIVA". Denne avtalen ble inngått to uker før salgsprospektet ble utarbeidet, og Riksrevisjonen ba derfor om departementets kommentar vedrørende formuleringen i avtalen i forhold til den gjennomførte prosessen. I svarbrev av 26. august 2002 uttalte departementet:

"at SIVA nevnes som kjøper i denne avtalen er begrunnet i at det allerede tidlig i salgsprosessen var kontakt mellom VESO og SIVA om kjøp av en andel i VESO. Salgsprospektet ble som nevnt i tidligere korrespondanse lagt frem for flere aktuelle kjøpere. At SIVA nevnes i avtalen som ble inngått mellom Gamma Group AS og VESO skyldes at SIVA allerede var inne i prosessen, men det var på det tidspunkt ikke klart at endelig kjøper av aksjeposten skulle bli SIVA."

Informasjon til Stortinget i St.prp. nr. 84 (2000-2001)

I brev av 25. juli 2002 tok Riksrevisjonen opp at det kunne synes som om at det ikke var samsvar mellom opplysninger gitt i salgsprospektet og i St.prp. nr. 84 (2000-2001). I salgsprospektet datert 17. april 2001 under punkt 1.1 Bakgrunn er det opplyst følgende:

"Landbruksdepartementet ønsker primært å få inn en privat langsiktig strategisk eier [...] men kan se for seg at nedsalget skjer i to trinn hvor en annen statlig aktør kjøper seg inn i første omgang."

Landbruksdepartementet fremmet forslag om delprivatisering til Stortinget i St.prp. nr. 84 (2000-2001). Under punkt 3.10 Landbruksdepartementet (side 120) Salg av aksjer i Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS, VESO, uttaler departementet at "Gjennom delprivatisering ønsker Landbruksdepartementet å få inn langsiktige strategiske eiere [...]". Videre framkommer det at "Aksjesalget foreslås gjennomført i to omganger. I første omgang tas det sikte på å selge inntil 49 pst. av aksjene innen utgangen av juni 2001".

Departementet svarer i sitt brev av 26. august 2002 at det i utgangspunktet ikke er motstrid mellom opplysninger gitt i salgsprospektet og St.prp. nr. 84 (2000-2001). Som begrunnelse for dette henviser de til at i salgsprosessen ga både departementet og SIVA uttrykk for at det var ønskelig at SIVA etter hvert skulle selge seg ned i VESO.

Departementet uttaler i sitt svarbrev av 23. september 2002 at på det tidspunkt St.prp. nr. 84 (2000-2001) ble skrevet, så Landbruksdepartementet for seg at man skulle få flere interesserte kjøpere til aksjeposten i VESO. Departementet uttaler videre:

"Som tidligere påpekt var SIVA eneste reelle kjøper etter at interessenter var bedt om å komme med bud. Landbruksdepartementet vurderte SIVA og bedriftens utstrakte nettverk innen forskningsinstitusjoner til å være av viktig strategisk betydning for VESO, og det ble dermed besluttet å gjennomføre salget 16. oktober 2001 til SIVA til tross for at man hadde håpet på flere budgivere.

Landbruksdepartementet ser i ettertid at departementet burde presisert nærmere overfor Stortinget at man i salgsprosessen også kunne vurdere salg til en annen statlig aktør i første omgang."

Prisen på aksjeposten

I brev av 25. juli 2002 ba Riksrevisjonen om departementets vurdering av forholdet mellom salgsprisen på 10 mill. kroner og rådgiverens estimerte verdi på ca. 40 mill. kroner (90-94 mill. kroner for 100 pst. av aksjene) som Gamma Group hadde kommet fram til i sin verddivurdering, datert 25. mai 2001. Det framgår av departementets svarbrev av 26. august 2002 at

"Landbruksdepartementet [er] enig i at denne prisen er lav sett i relasjon til verddivurderingen av selskapet. Med bakgrunn i at andelen på 49 % ikke er en kontrollerende andel i selskapet aksepterte imidlertid departementet budet på 10 mill. kroner."

Med utgangspunkt i verddivurderingen har departementet akseptert en rabatt på ca. 75 pst. Sammenligningsvis krevde SIVA en rabatt på minst 30 pst., basert på egen verddivurdering, for en ikke kontrollerende post i et unotert selskap, jf. SIVAs indikative bud datert 9. august 2001.

Videre henviser departementet til at

"Også Gamma Group AS anslo at en ikke kontrollerende andel i selskapet skulle gi en betydelig rabatt i forhold til en kontrollerende andel i VESO."

Da Riksrevisjonen ikke kunne se ut fra verddivurderingen gjort av Gamma Group AS at de ga en slik uttalelse, ba Riksrevisjonen om kopi av de dokumenter hvor Gamma Groups vurdering av rabatten framkommer.

I departementets svar av 23. september 2002 uttaler departementet at:

"det [er] ikke funnet dokumenter som viser at Gamma Group AS gir uttalelser om rabatt knyttet til salget i VESO. I salgsprosessen ga likevel Gamma Group AS muntlig uttrykk for at en ikke kontrollerende andel av VESO skulle gis betydelig rabatt".

Forlenget frist

Riksrevisjonen ba i brev av 25. juli 2002 om opplysninger om tidsfristen ble utsatt og om andre potensielle budgivere fikk opplysninger om utsatt tidsfrist. I departementets svarbrev av 26. august 2002 uttaler departementet at "alle som hadde meldt sin interesse, [...], fikk underrettelse om dette".

Departementet henviser til brev datert 21. mars 2002. Henvisningen refererer seg til de to aktørene som senere leverte inn bud. I brev av 3. september 2002 ba Riksrevisjonen om dokumentasjon på når fristen ble utsatt, hva som ble ny frist og om bakgrunnen for at

ikke alle som hadde vist interesse ble informert om fristutsettelsen.

Departementet svarer i brev av 23. september 2002 at:

"Alle interessenter, ikke bare SIVA og Europharma, ble informert om at fristen for å komme med bud var forlenget. Denne informasjonen ble gitt muntlig av VESOs administrerende direktør i juni 2001. Fristen ble ikke fastsatt til en bestemt dato, men det ble uttrykt at man oppfordret interessentene om å komme med bud så snart som mulig. Landbruksdepartementet tar til etterretning at vårt svarbrev av 26. august 2002 kan tolkes dit hen at det bare var Europharma og SIVA som fikk beskjed om den forlengede fristen."

Bruk av muntlige avtaler

I brev av 26. juni 2002 ba Riksrevisjonen om kopier av skriftlige avtaler mellom departementet og advokatfirmaet Schjødt. I departementets svarbrev av 10. juli 2002 uttaler departementet at

"Forespørselen til Schjødt ble gjort per telefon. Det var ikke ventet at deres juridiske bistand skulle være så omfattende som den faktisk ble. Mye av årsaken til at den ble så omfattende var blant annet krevende sluttforhandlinger hvor SIVA gjorde aktivt bruk av sine juridiske rådgivere."

I Riksrevisjonens brev av 3. september 2002 ble det bedt om en utdyping av departementets svar av 10. juli 2002. I departementets svarbrev av 23. september 2002 uttaler departementet at:

"Landbruksdepartementet ser i ettertid at det ikke var heldig å unnlate å gjøre de muntlige avtalene med advokatfirmaet Schjødt skriftlige etter hvert som arbeidet skred frem og ble mer omfattende enn forutsatt. Årsaken til at avtalene ikke ble gjort skriftlige var at det på slutten av forhandlingene ble svært hektisk. Landbruksdepartementet så det også som nødvendig å ferdigstille arbeidet. Tidsfristen som var satt til juni 2001 i St.prp. nr. 84 var overskredet, og det ble sett på som uheldig at ferdigstillingen av salget trakk lengre ut i tid enn det allerede hadde gjort."

Riksrevisjonen tar departementets svar til etterretning.

4.2 Komiteens merknader

Komiteen har merket seg Riksrevisjonens anførsler om diverse forhold rundt salg av statens aksjer i VESO, om informasjon til Stortinget, pris på aksjepost, fristforlengelse og bruk av muntlig avtale ved kjøp av advokattjenester. Slik salgsprosessen er beskrevet, synes det å være grunn til å stille kritiske spørsmål ved gjennomføringen. Komiteen finner det kritikkverdigg at man inngår muntlige avtaler om advokatbistand og forutsetter at departementet for fremtiden sørger for at alle avtaler om advokat eller annen konsulentbistand avtales skriftlig.

4.3 Instrumenttjenesten AS

Instrumenttjenesten AS ble stiftet 6. juni 1991. Landbruksdepartementet med underliggende etater eier 45

pst. og flere etater under Utdannings- og forskningsdepartementet eier til sammen 40 pst.

Departementets oppfølging av økonomireglementet § 22

Landbruksdepartementet, som forvalter statens interesser i selskapet, har ikke utarbeidet retningslinjer i henhold til økonomireglementet § 22. Riksrevisjonen har tatt dette forholdet opp med departementet flere ganger, senest i brev av 27. mai 2002. Statsråden opplyser i sin beretning av 11. juli 2002 at instruks/retningslinjer vil bli utarbeidet og oversendt Riksrevisjonen snarest mulig. Dette vil bli fulgt opp av Riksrevisjonen i den videre kontrollen.

4.4 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til opplysning om at departementet etter at forholdet er tatt opp av Riksrevisjonen en rekke ganger, ikke har utarbeidet retningslinjer i henhold til økonomireglementets § 22. Disse medlemmer vil understreke departementets plikt til å sørge for slike retningslinjer og forutsetter at forholdet omgående bringes i orden.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at Riksrevisjonen ved flere anledninger har påpekt at departementet ikke har utarbeidet retningslinjer i henhold til økonomireglementets § 22 og minner om departementets plikt til å sørge for slike retningslinjer. Disse medlemmer har merket seg at statsråden i sin beretning av 11. juni 2002 opplyste at instruks/retningslinjer ville bli utarbeidet og oversendt Riksrevisjonen.

5. NÆRINGS- OG HANDELSDEPARTEMENTET

5.1 Norsk Medisinaldepot ASA (NMD)

For regnskapsåret 2001 har Riksrevisjonen kun hatt kontroll med salget av statens aksjer i Norsk Medisinaldepot ASA (NMD). Aksjesalget ble gjennomført 7. september 2001. NMD ble opprettet ved særlov 27. februar 1953. Selskapet ble omdannet til statsaksjeselskap 1. januar 1993. På ekstraordinær generalforsamling i august 1999 ble selskapet omgjort til allmennaksjeselskap.

Selskapets formål er å drive handel med legemidler og gifter og andre varer, og virksomhet som står i forbindelse med dette, herunder å eie aksjer i andre selskaper.

Den 15. mars 1999 solgte staten ved Sosial- og helsedepartementet 17 pst. av aksjene i selskapet til den hollandske legemiddelgrossisten Apothekers Cošperatie OPG. U.A. (OPG). Stortinget godkjente salgavtalen den 27. mars 1999, jf. Innst. S. nr. 193 (1998-1999). I desember 1999 overtok 223 norske apotekere i alt 4 009 av statens aksjer i NMD til 3 000 kroner per

aksje. Aksjesalget medførte at statens eierandel i NMD ble redusert fra 83 pst. til 81 pst.

I mai 2001 inngikk Nærings- og handelsdepartementet en avtale med det tyske legemiddelkonsernet GEHE AG om salg av statens gjenværende aksjepost i NMD under forutsetning av Stortingets samtykke og at Konkurransetilsynet ikke hadde innvendinger. Stortinget ga sitt samtykke 15. juni 2001. Konkurransetilsynet fant ikke grunnlag for inngrep mot GEHEs erverv av NMD.

Kjøpesummen ved salget av statens aksjer utgjorde 468 mill. kroner. Sluttsummen ble imidlertid nedjustert med 42 mill. kroner som følge av udekkede pensjonskrav.

Styrelederens rolle ved salg av selskapet

I forbindelse med salget av 17 pst. av statens aksjer i NMD til OPG i 1999 orienterte Riksrevisjonen om enkelte forhold rundt salgsprosessen. Særlig gjaldt dette en advokats engasjement i salgsprosessen og hvem som betalte for tjenestene. Det henvises her til Dokument nr. 3:2 (2001-2002).

Ovennevnte advokat ble i 1998 engasjert som styreleder for NMD.

I forbindelse med salget av statens aksjer i NMD til GEHE i 2001 var styrelederen sterkt involvert. Han opptrådte som juridisk rådgiver for departementet samt som forhandlingsleder. Videre var advokatfirmaet hvor styrelederen er partner også departementets rådgiver, samt at det avga "legal opinion" i forbindelse med salgsprospektet. Riksrevisjonen ba i brev av 10. juni 2002 om departementets vurdering av styrelederens engasjement, herunder en nærmere redegjørelse for hvilke oppgaver han var tillagt i forbindelse med salgsprosessen. Departementet ble i samme brev også bedt om å fremlegge eventuelle skriftlige avtaler mellom oppdragsgiver og styreleder og/eller advokatfirmaet.

I departementets svarbrev av 9. juli 2002 framgår det at Fondsfinans fant det naturlig å benytte advokaten og advokatfirmaet som juridisk rådgiver under prosessen med salget til GEHE. Begrunnelsen for dette var de markedsutfordringer og det kapitalbehov NMD sto overfor, samt det forhold at verdierstatimene for NMD stadig ble nedjustert. For å ivareta statens verdier var det derfor viktig å finne en ny eier raskt. Advokaten og advokatfirmaet kjente selskapet og dets forhistorie godt. Dessuten hadde advokaten gode kontakter innen OPG, som med henvisning til aksjonærvitalen mellom partene ønsket å trekke seg ut av selskapet uten tap.

Av denne grunn ble det, i forståelse med Fondsfinans, advokatfirmaet som sto for forhandlingene med OPG og GEHEs juridiske rådgivere om den konkrete utformingen av aksjekjøpsavtalen.

Departementet bekrefter imidlertid at skriftlige avtaler ikke ble inngått når det gjelder advokatfirmaets engasjement:

"Av praktiske grunner gikk [advokatfirmaets] fakturaer ikke via Fondsfinans, men ble sendt direkte til og honorert fra departementet. Det var ikke inngått skriftlig avtale mellom [advokatfirmaet] og Fondsfinans og/

eller departementet om dette oppdraget, som ble honorert etter regning."

Det er heller ikke framlagt noen avtaler vedrørende styrelederens engasjement.

Departementet redegjør i brev av 9. juli 2002 for advokatens totale engasjement i saken. Det vises til at:

"Nærings- og handelsdepartementet er i utgangspunktet enig med det syn som ligger bak når Riksrevisjonen tar opp denne saken. Departementet vil vanligvis frarå at styrets medlemmer i tillegg har konsulentoppdrag eller andre særskilt honorerte oppdrag for det selskapet der de sitter i styret. Særlig gjelder dette styrets leder, hvor det kan være vanskelig for selskapets ledelse å styre et eventuelt oppdrag og kontrollere dets omfang og honorar. Dette prinsipielle syn ligger til grunn blant annet når departementet nominerer medlemmer til styrene i de forskjellige selskapene hvor staten har eierinteresser. Det er også viktig å være oppmerksom på at styret og selskapet i en del situasjoner kan ha interesser som ikke faller sammen med aksjonærenes."

Departementet uttaler videre at det i denne konkrete saken var hensiktsmessig å benytte styrelederens kompetanse og kunnskap om NMD i forbindelse med salget av statens aksjepost. Dette skyldtes særlig det forhold at han hadde vært med under hele delprivatiseringsprosessen av selskapet. Selskapets utfordringer og endrede markedsforutsetninger medførte at styrelederens rolle i dette tilfellet ble omfattende.

Riksrevisjonen har merket seg departementets svar at det "prinsipielt legger til grunn at selskapenes styremedlemmer, eller virksomheter disse er tilknyttet, ikke bør utføre konsulentoppdrag eller andre særskilt honorerte oppdrag for det selskapet der de sitter i styret, og vil følge dette opp ved fremtidige styrevalg".

Riksrevisjonen tar departementets svar til etterretning.

5.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til sine merknader til engasjement av advokat i forbindelse med salg av aksjer i NMD ved behandling av forrige års rapport fra Riksrevisjonen, jf. Innst. S. nr. 111 (2001-2002). Komiteen stiller seg sterkt kritisk til den sammenblanding av roller hvor styreleder også har vært selskapets advokat, som har funnet sted. Komiteen vil presisere at selskapers styremedlemmer eller virksomheter disse er tilknyttet, ikke bør utføre konsulentoppdrag eller andre særskilt honorerte oppdrag for det selskapet de sitter i styret i.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, ber om en vurdering av behovet for å utarbeide særlige regler på dette området.

Etterkomiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkepartis oppfatning bør det prinsipielt ikke skje at selskapers styremedlemmer eller virksomheter disse er tilknyttet utfører konsulentoppdrag eller andre særskilt honorerte oppdrag for det selskapet

de sitter i styret i. Disse medlemmer har merket seg at næringsministeren deler denne oppfatningen og vil følge det opp ved fremtidig styrevalg.

6. UTDANNINGS- OG FORSKNINGS-DEPARTEMENTET

6.1 Norsk synkrotronforskning AS

Norsk synkrotronforskning AS ble stiftet i 1995. Norges forskningsråd (NFR) eier 40 pst. av selskapet. Øvrige eiere er Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) med 28 pst., Universitetet i Oslo (UiO) med 14 pst., Universitetet i Tromsø (UiTø) med 10 pst. og Høgskolen i Stavanger (HiS) med 8 pst. Samtlige eiere er statlige institusjoner underlagt Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD).

Vedtektene

I selskaper der staten eier alle aksjene er det departementet som formelt står for innkalling til generalforsamlinger, jf. lov om aksjeselskaper av 13. juni 1997 nr. 44 (aksjeloven) § 20-5 første ledd. I Norsk synkrotronforskningens vedtekter § 9.1 er denne kompetansen lagt til selskapets styre, uten at departementet har delegert oppgaven til styret.

Videre følger det av aksjeloven § 5-18 første ledd at beslutning om vedtektsendring krever tilslutning fra minst to tredeler "såvel av de avgitte stemmer som av den aksjekapital som er representert på generalforsamlingen". I § 9.3 i selskapets vedtekter er det kun stilt krav om tilslutning fra minst halvparten av aksjekapitalen representert på generalforsamlingen.

I brev av 5. april 2002 påpekte Riksrevisjonen overfor departementet at selskapets vedtekter ikke var i samsvar med aksjeloven på ovennevnte punkter.

Departementet opplyser i brev av 21. mai 2002 at Riksrevisjonens merknader er tatt til etterretning. Statsråden har i sin beretning av 26. juli 2002 orientert om at departementet vil sørge for at selskapets vedtekter endres i samsvar med kravene som følger av aksjeloven.

Riksrevisjonen har merket seg departementets svar og vil følge opp at vedtektene blir endret.

6.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til Riksrevisjonens påpeking av mangler ved vedtektene og forutsetter at forholdet omgående bringes i orden.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til Riksrevisjonens påpeking av mangler ved vedtektene og har merket seg at statsråden i sin beretning 26. juli 2002 har orientert om at departementet vil sørge for at selskapets vedtekter blir rettet opp.

6.3 Slemdalsveien 7 AS

Slemdalsveien 7 AS ble stiftet 3. juni 1998. Selskapsformål er å eie og forvalte eiendommen Chateau Neuf.

I Dokument nr. 3:2 (2001-2002) ble det orientert om at Riksrevisjonen i brev av 12. oktober 2001 bl.a. hadde stilt spørsmål ved det forhold at selskapet ikke hadde regnskapsført driftsinntekter og at aksjekapitalen ikke var ført i statsregnskapet for 2000. Saken var da fortsatt til behandling i Riksrevisjonen.

Regnskapsføring av driftsinntekter

Da departementet ikke hadde kommentert at selskapet ikke hadde ført driftsinntekter i regnskapet for 2000, ble forholdet tatt opp på nytt av Riksrevisjonen i brev av 29. november 2001. Departementet redegjør for dette i sitt svarbrev av 20. desember 2001. Årsaken til at det ikke er regnskapsført driftsinntekter for 2000 er at selskapet i en avtale med Universitetet i Oslo (UiO) har avtalt at universitetet overtar alle rettigheter og forpliktelser vedrørende driften av bygningen Chateau Neuf. Ettersom selskapets eneste formål er å drive forvaltning av denne eiendommen, er det derfor ingen driftsinntekter i selskapet. Det orienteres også om at intensjonen er at selskapet så snart som mulig skal likvideres, og bygningen med tilhørende festerettigheter skal tilfalle eneaksjonær UiO/Tøyenfondet.

Føring av aksjeposten i statsregnskapet

I brev av 12. oktober 2001 ble det tatt opp at statens aksjer i selskapet ikke var inntatt i tabell 3.10 Oversikt over statens aksjeinteresser per 31. desember 2000, i St.meld. nr. 3 (2000-20001) Statsregnskapet medrekna folketrygda for 2000. Departementet begrunner i sitt svarbrev av 2. november 2001 den manglende føringen av aksjene i statsregnskapet med at Tøyenfondet, som formelt står som eier av aksjeposten, ble betraktet som et selvstendig rettssubjekt. I samme brev opplyses det imidlertid at en senere er kommet til at Tøyenfondet er statseiendom, og at fondets eierinteresser vil bli behandlet av departementet på tilsvarende måte som forvaltning av andre statlige eierinteresser. Ettersom denne eierinteressen heller ikke var kommet med i tabell 3.10 i kapitalregnskapet for 2001, ble dette tatt opp med departementet i brev av 9. april 2002.

I sitt svarbrev av 24. mai 2002 begrunner departementet den manglende føringen av aksjeposten i tabell 3.10 i kapitalregnskapet med regnskapstekniske forhold, og at det tar sikte på å få inntatt Tøyenfondets aksjer i tabell 3.10 under departementet i kapitalregnskapet for 2002.

Varsling til generalforsamling, samt oversendelse av protokoller fra møter

I brev av 12. oktober 2001 ble det også vist til at Riksrevisjonen ikke hadde mottatt kopi av bl.a. protokoller fra styremøter og generalforsamlinger. Videre ble departementet minnet på at Riksrevisjonen skal varsles om generalforsamlinger i selskapet. Ettersom disse rutiner ikke hadde forbedret seg, tok Riksrevisjo-

nen dette opp på nytt med departementet i brev av 22. juli 2002. Departementet uttaler i brev av 5. august 2002 at rutinene vil bli innskjerpet.

Andre regnskapstekniske forhold

I brev av 7. august 2002 ble enkelte andre forhold av regnskapsmessig karakter tatt opp med departementet, herunder avskrivninger på varige driftsmidler, ikke aktiverte investeringer og om kostnadene i forbindelse med oppussingsarbeidet representerte vedlikehold eller påkostninger. Videre ble det bedt om en forklaring på hvorfor leie ikke var fastsatt.

I sitt svarbrev av 26. august 2002 har departementet lagt ved en redegjørelse fra UiO, og uttaler at det ikke har merknader til denne. I redegjørelsen uttaler UiO at det ikke er skjedd noen verdiforringelse av eiendommen i 2000 og 2001, og eventuelle avskrivninger først vil bli vurdert i forbindelse med regnskapet for 2002. Det framgår også at UiO og selskapet var enige om at UiO ikke skulle betale husleie for 2001 på grunn av at UiO har dekket alle kostnader knyttet til drift og forvaltning av bygningen, samtidig som alle inntektene tilfalt UiO.

Vedtektene

Riksrevisjonen påpekte i brev av 25. januar 2002 at når selskapet ikke har til formål å skaffe aksjonæren økonomisk utbytte, så skal dette framgå av vedtektene. Det ble også vist til at selskapets vedtekter om innkalling til generalforsamlinger ikke er i samsvar med aksjelovens regler. Departementet ble også bedt om å vurdere om ikke den ovennevnte avtalen mellom selskapet og UiO er av en slik art at den skulle vært behandlet i generalforsamling og meldt til foretaksregisteret.

Departementet bekrefter i brev av 20. februar 2002 at det vil sørge for at det foretas endringer i selskapets vedtekter for å få disse i overensstemmelse med aksjelovens bestemmelser. Etter departementets vurdering er det tvilsomt om avtalen er av en slik karakter at den skulle vært behandlet i generalforsamlingen og meddelt foretaksregisteret, men opplyser at med bakgrunn i den tvil som foreligger vil departementet sørge for at dette gjøres. Selskapets vedtekter ble endret i ordinær generalforsamling 27. juni 2002.

De nevnte forhold vil bli fulgt opp av Riksrevisjonen i den videre kontrollen.

6.4 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, konstaterer at på tross av merknader under behandlingen av forrige års rapport, er forhold i tilknytning til forvaltningen av Slemdalsvn. 7 AS ikke bragt i orden. Dette gjelder manglende føring av aksjepost i statsregnskapet, manglende oversendelse av protokoller fra styremøter og generalforsamlinger til Riksrevisjonen. Flertallet ser alvorlig på at påpekte mangler ikke omgående rettes og forventer at departementet umiddelbart bringer disse i orden.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti har merket seg at selskapets vedtekter ble endret i ordinær generalforsamling 27. juni 2002 og at departementet uttrykte at rutinene rundt de øvrige forholdene som er omtalt ville bli innskjerpet.

7. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument nr. 3:2 (2002-2003) - Riksrevisjonens kontroll med statsrådets (departementets) forvaltning av statens interesser i selskaper, banker mv. for 2001 med

- AS Rehabil
- Entra Eiendom AS
- Norges Bank
- Den Norske Bank ASA
- Medinnova SF
- Helse Midt-Norge RHF
- Helse Nord RHF
- Helse Øst RHF
- Helse Sør RHF
- Helse Vest RHF
- Norsk Eiendomsinformasjon AS
- Industritjeneste AS
- SIVA - Selskapet for industrivekst SF
- Den Norske Stats Husbank (Husbanken)
- Kommunalbanken AS
- Hundreårsmarkeringen-Norge 2005 AS
- Nationalteatret AS
- Norsk rikskringkasting AS
- Carte Blanche AS
- Den Nationale Scene AS
- Den Norske Opera AS
- Filmparken AS
- Rogaland Teater AS
- Trøndelag Teater AS
- Statens skogplanteskoler AS
- Staur Gård AS
- Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS (VESO)
- Statskog SF
- Bioparken AS
- Graminor AS
- Instrumenttjenesten AS
- Polarmiljøsenderet AS
- Bjørnøen AS
- Electronic Chart Centre AS
- Grødegaard AS
- Kings Bay AS
- Moxy Trucks AS
- Norsk Garantiinstitutt for Skip og Borefartøyer AS
- Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS
- Svalbard Samfunnsdrift AS
- Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND)
- A/S Olivin
- Arcus AS

- Cermaq ASA
- Kongsberg Gruppen ASA
- Nammo ASA
- NOAH AS
- Norge på EXPO 2000 AS
- Norsk Hydro ASA
- Norsk Medisinaldepot ASA
- Raufoss ASA
- Telenor ASA
- GIEK Kredittforsikring AS
- Gassco AS
- Petoro AS
- Enova SF
- Statkraft SF
- Statnett SF
- Statoil ASA
- Norges Statsbaner BA
- Posten Norge BA
- Luftfartsverkets Parkeringsanlegg AS
- Nordic Aviation Resources AS (NAR)
- Oslo Lufthavn AS
- Baneservice Prosjekt AS
- BaneTele AS
- A/S Vinmonopolet
- Kompetansesenter for informasjonsteknologi i helsevesenet AS (KITH)
- Norsk synkrotronforskning AS
- UNINETT AS
- Statens lånekasse for utdanning
- Studentsamskipnadene
- Akvaforsk AS
- Christian Michelsen Research AS
- Forskningsparken AS
- Havbruksstasjonen i Tromsø AS
- Leiv Eiriksson Nyfotek AS
- NORUT-Gruppen AS
- Sem Gjestegård AS
- UiB Eiendom AS
- Slemdalsveien 7 AS
- NORFUND
- Nytt fra Norge AS

vedlegges protokollen.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 11. februar 2003

Martin Engeset
fung. leder

Jørgen Kosmo
ordfører

Kjell Engebretsen
sekretær

